

10. Коломеец В.К. Положения о явке с повинной в российском законодательстве / В.К. Коломеец // Журнал российского права. – 2006. – № 1. – С. 63-79.
11. Шаломеев Є. Формування інституту звільнення від покарання у кримінальному праві України другої половини XVII – XVIII століть / Є. Шаломеев // Право України. – 2002. – № 11. – С. 135-138.
12. Грозовський І.М. Право нової січі (1734-1775 рр.): [моногр.] / І.М. Грозовський. – Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2000. – С. 98 (108 с.).
13. История отечественного государства и права [учебн.] / Под ред. О.И. Чистякова. Часть II. – М.: Изд-во БЕК, 1996. – 360 с.
14. Российское законодательство X – XX веков. В девяти томах / [под общ. ред. О.И. Чистякова]. Том 8. Судебная реформа – М.: Юрид. лит., 1991. – 496 с.
15. Ендольцева А.В. Институт освобождения от уголовной ответственности: теоретические, законодательные и правоприменительные проблемы: дисс. на соиск. учен степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право и 12.00.09 – уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность / Алла Васильевна Ендольцева. – Моск. ун-т МВД РФ. – М., 2005. – 396 с.
16. Российское законодательство X – XX веков. В девяти томах / [под общ. ред. О.И. Чистякова]. Том 9. Законодательство эпохи буржуазно-демократических революций. – М.: Юрид. лит., 1994. – 352 с.
17. Таганцев Н.С. Уголовное уложение 22 марта 1903 г.: [Неофициальное издание]. С мотивами, извлеченными из объяснительной записки редакционной комиссии. – СПб.: Государственная типография, 1904. – 1124 с.

УДК 343. 211. 2: 343. 272

## **ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.388 КК УКРАЇНИ**

Омельяненко М.І., аспірант

*Запорізький національний університет*

У статті розглянуто питання предмета злочину, передбаченого ст.388 КК України, а саме майна, на яке накладено арешт, або яке описано чи підлягає конфіскації, для більш чіткого та повного розкриття сутності цієї кримінально-правової норми.

*Ключові слова: майно, предмет, арешт, опис, конфіскація.*

Омельяненко М.И. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРЕДМЕТА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТ.388 УК УКРАИНЫ / Запорожский национальный университет, Украина  
В статье рассмотрены вопросы предмета преступления, предусмотренного ст.388 УК Украины, а именно имущества, на которое наложен арест, описано или подлежит конфискации, для более четкого и полного раскрытия сущности этой уголовно-правовой нормы.

*Ключевые слова: имущество, предмет, арест, опись, конфискация.*

Omel'yanenko M.I. SOME ASPECTS OF THE SUBJECT OF THE CRIME PROVIDED BY ARTICLE 388 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In article questions of a subject of the crime provided by article 388 of the Criminal code of Ukraine, namely property which arrest is put are considered, is described or is subject to confiscation, for more accurate and full disclosing of essence of this criminally-rule of law.

*Key words: property, a subject, arrest, the inventory, confiscation.*

З огляду на бланкетний характер досліджуваних кримінально-правових норм, в окремих випадках для правильної кваліфікації злочинів проти правосуддя, співробітникам

правоохоронних органів не вистачає певного потенціалу знань в області великої кількості законів, що регулюють суспільні відносини по відправленню правосуддя. Але головне, як показує судова практика, існують випадки, коли, здавалося б, за явні суспільно небезпечні діяння, безпосередньо пов'язані зі злочином, відповідальність за який передбачена ст.388 КК України, кримінальні справи просто не порушуються або порушуються, але зовсім за іншими статтями Особливої частини КК України. На нашу думку, пов'язане це, насамперед, із проблемою опису предмета складу такого злочину проти правосуддя.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми привертали до себе увагу таких науковців у галузі кримінального права, як М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, О.А. Брильова, О.Г. Волеводза, Н.М. Гуторової, Л.А. Гарбовського, Ю.М. Дьоміна, А.В. Кузнецова, С.Г. Кузьменко, М.І. Панова, І.І. Піскуна, І.Я. Фойницького та ін. Разом із цим досить актуальними залишаються питання, пов'язані з дослідженням саме предмета злочину, передбаченого ст.388 КК України, оскільки від цього залежить подальше вдосконалення кримінально-правової охорони порядку поведження з майном, на яке накладено арешт, або яке описано чи підлягає конфіскації.

Метою цієї статті є дослідження сутності майна, на яке накладено арешт, або яке описано чи підлягає конфіскації, як предмета такого злочину, для більш правильної кваліфікації досліджуваної кримінально-правової норми.

Предметом злочину, передбаченого ч.1 ст.388 КК України, є майно, на яке накладено арешт або яке описане, а злочину, передбаченого ч.2 цієї статті, – майно, що підлягає конфіскації за рішенням суду.

Майно, на яке накладено арешт, – це майно (грошові кошти у готівковій та безготівковій формі, цінні папери, нерухомість, транспортні засоби тощо), стосовно якого у випадках, передбачених законодавством, уповноважений орган (суд, орган дізнання) чи особа (зокрема суддя, слідчий, керівник податкового органу) ухвалили відповідне рішення.

Правовий режим майна, на яке накладено арешт, на сьогоднішній день регулюється нормами трьох галузей права: цивільного процесуального права (ст.152 ЦПК України), господарського процесуального права (ст.ст.43-2, 67 ГПК України), кримінально-процесуального права (ст.126 КПК України), а також паралельно із зазначеними статтями – ст.ст.50 та 55 Закону України "Про виконавче провадження". Кожна з перерахованих галузей права наділяє арешт майна властивими тільки даній галузі характерними рисами. Але всі ці види арешту майна, безсумнівно, поєднує наявність однієї загальної ознаки, а саме – забезпечення схоронності матеріальних цінностей.

Що стосується цивільного судочинства, то накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і знаходяться у нього або в інших осіб, є одним із заходів забезпечення позову, який має на меті попередити можливі ускладнення при виконанні в подальшому рішення суду. Застосування відповідно до ЦПК України арешту майна є найпоширенішим заходом та полягає в забороні відповідачеві розпоряджатися відповідним майном до вступу рішення в законну силу або до скасування ухвали про забезпечення позову.

У господарському судочинстві арешт майна може виступати або одним із заходів до забезпечення позову (ст.67 ГПК), або одним із видів запобіжних заходів (ст.43-2 ГПК). Арешт майна як один із заходів до забезпечення позову має право вживати господарський суд в будь-якій стадії провадження у справі за заявою сторони, прокурора чи його заступника, який подав позов, або зі своєї ініціативи, якщо невжиття таких заходів може ускладнити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду. Що ж стосується арешту майна як запобіжного заходу (ст.43-2 ГПК), то слід мати на увазі, що застосування такого заходу обмежено певною категорією справ. Ці заходи застосовуються в справах із питань порушення прав інтелектуальної власності виходячи з того, що ці норми запроваджено Законом України від 22 травня 2003 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності» [1]. Таким чином, вжиття запобіжного заходу у вигляді арешту майна має здійснюватися для попередження порушень прав інтелектуальної власності та для збереження доказів такого порушення і не може здійснюватися для захисту інших прав та охоронюваних законом інтересів.

Що ж стосується правової природи майна, на яке накладено арешт, при його застосуванні в кримінальному судочинстві, то, за наявності даних про те, що злочином завдано матеріальної шкоди або заклад охорони здоров'я зазнав витрат на стаціонарне лікування потерпілого від злочину, орган дізнання, слідчий, прокурор і суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення цивільного позову. Забезпечення позову, а так само можливої конфіскації майна як додаткового покарання здійснюється шляхом накладення арешту на майно обвинуваченого (підозрюваного) або осіб, які за законом несуть матеріальну відповідальність за його дії. Майно, на яке накладено арешт, описується і може бути передане на зберігання представникам підприємств, установ, організацій, членам родини обвинуваченого або іншим особам. Особи, яким передане майно, попереджаються під розписку про кримінальну відповідальність за його незбереження. Але, якщо арешт лише передбачалось застосувати до певного майна, то незаконні дії щодо нього ознак складу злочину, передбаченого ч.1 ст.388 КК України, не містять і за наявності підстав можуть розцінюватись як злочин проти власності.

Необхідно зазначити, що під поняття „майно, на яке накладено арешт” підпадають і інші правові категорії. Це, насамперед, – „арешт коштів”, „арешт цінних паперів” та „адміністративний арешт активів”.

Суть арешту коштів на банківському рахунку полягає в тому, що банк на виконання рішення уповноваженого органу чи особи (наприклад, постанови державного виконавця, прийнятої на підставі рішення суду) арештовує визначену суму (якщо вона наявна на рахунку), тобто забезпечує постійну наявність відповідної суми на рахунку. Під час дії документа про арешт коштів банк протягом операційного дня зупиняє видаткові операції за рахунком клієнта та здійснює арешт усіх надходжень на рахунок клієнта до забезпечення суми коштів, що зазначена в документі про арешт коштів, або до отримання передбачених законодавством документів про звільнення коштів з-під арешту. Арешт на підставі документа про арешт коштів може бути накладений на всі кошти, що є на всіх рахунках клієнта банку, без зазначення конкретної суми, або на суму, що конкретно визначена в цьому документі. Якщо на рахунку клієнта немає коштів для забезпечення виконання документа про арешт коштів, то банк обліковує його на відповідному позабалансовому рахунку і не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє орган, який надіслав документ про арешт коштів, про відсутність коштів для його виконання.

У вирішенні питання про арешт цінних паперів слід керуватися Порядком накладення арешту на цінні папери, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 1999 р. № 1744. Так, арешт на цінні папери може бути накладено на будь-які цінні папери незалежно від їх виду та форми випуску як одного власника, так і кількох співвласників. Для накладення арешту на цінні папери державний виконавець відповідно до законодавства виносить окрему постанову або в постанові про відкриття виконавчого провадження зазначає факт накладення арешту на майно. Зняття арешту на цінні папери провадиться на підставі окремої постанови або постанови про закриття виконавчого провадження, винесеної державним виконавцем згідно із законодавством [2].

Адміністративний арешт активів платника податків на підставі Закону України „Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” полягає в забороні вчиняти платником податків будь-яких дій щодо своїх активів, які підлягають такому арешту, крім дій з їх охорони, зберігання та підтримання в належному функціональному та якісному стані. – Адміністративний арешт активів платників податків є виключним способом забезпечення можливості погашення таким платником податків його податкового боргу та може бути накладений на будь-які активи юридичної особи, а для фізичної особи – на будь-які її активи, крім тих, що не підлягають арешту згідно із законодавством України [3].

Таким чином, за загальним правилом, арешт майна полягає в оголошенні заборони розпоряджатись ним, а в разі потреби – в його вилученні та передачі іншим особам. У випадках, передбачених законодавством, арешт майна включає в себе встановлення обмежень права користуватись цим майном або призводить до інших заборон та обмежень щодо нього, які повинні виконувати всі без винятку державні органи.

Так, згідно з Порядком державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 1371 від 23 грудня 2009 року, забороняється зняття з обліку транспортних засобів, стосовно яких є ухвала суду про накладення арешту або заборону зняття з обліку чи постанова слідчого або державного виконавця про накладення арешту на такий транспортний засіб [4].

Крім того, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств» від 17 листопада 2009 року № 1720-VI, з 16 березня 2010 року державні реєстратори повинні також вносити в Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців відомості про накладення та зняття арештів на рахунки юридичних осіб та їх майно (у тому числі на закріплене за відокремленими підрозділами) та відомості про накладення та зняття арештів на рахунки та майно фізичних осіб-підприємців.

Також слід звернути увагу на те, що з 1 січня 2010 року згідно з цим Законом суди мають право застосовувати ще один захід до забезпечення позову та виносити ухвалу про зупинення продажу арештованого майна, якщо подано позов про звільнення такого майна з-під арешту (п.5 ч.1 ст.152 ЦПК України; ч.1 ст.67 ГПК України) [5].

Під майном, яке описано, слід розуміти майно, внесене до відповідного акта опису. Останній повинен містити перелік описаних предметів із зазначенням точної назви кожного із них, їх кількості, ціни та відмітних (індивідуально-визначених) ознак (вага, метраж, розмір, форма, колір, товарний знак, дата випуску, ступінь зносу тощо). Для встановлення вартості описаного майна в необхідних випадках запрошується спеціаліст, який підписує протокол про арешт майна і передачу його на зберігання, а також опис майна з його оцінкою. Акти опису окремих різновидів майна можуть мати особливості. Наприклад, якщо вилучені предмети мають ознаки дорогоцінних металів, каменів, перлів тощо, то вони ретельно описуються із вказівкою всіх особливих ознак, відповідним чином запаковуються в конверт, прошиваються, підписуються державним виконавцем, учасниками акта опису й опечатуються печаткою відповідного відділу державної виконавчої служби.

Арешт майна поєднується з його описом, однак з цього правила є винятки. Так, для охорони спадкового майна державні нотаріуси та посадові особи виконавчих комітетів місцевих рад здійснюють опис (а не арешт) майна і передають його на зберігання спадкоємцям або іншим особам. Останні попереджаються про відповідальність за розтрату або приховування спадкового майна (ст.61 Закону України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р.). Незаконні дії, перераховані в ч.1 ст.388 КК, можуть бути вчинені стосовно майна платника податків, на яке керівник податкового органу наклав арешт, – до проведення опису цього майна, що має здійснити податковий керуючий або інший працівник податкового органу в порядку виконання прийнятого рішення про арешт активів платника податків (ст.9 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами»).

Таким чином, опис майна може виступати у двох значеннях:

- як перша стадія арешту майна, тому що в деяких випадках неможливий арешт майна без його опису;
- як самостійна дія у випадках, чітко визначених законодавством.

Майно, яке підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили, – це майно, яке не просто має бути конфісковане, тобто безоплатно передане у власність держави, а вже конфісковане на підставі постановленого рішення суду, що набрало законної сили. Якщо ж рішення суду не набрало законної сили, незаконні дії щодо майна можуть кваліфікуватись за ч.1 ст.388 – за умови, що на майно був накладений арешт (воно було описане).

Конфіскація полягає в позбавленні права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинене правопорушення у випадках, встановлених законом.

Так, в адміністративному законодавстві, конфіскація означає примусову безоплатну передачу майна у власність держави (ст.29 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Адміністративно-правова конфіскація завжди є спеціальною (має спеціальний характер). Це означає, що конфіскується не все майно і не будь-які предмети. Конфіскація провадиться тільки щодо речей, безпосередньо пов'язаних із адміністративним правопорушенням і прямо зазначених у законі (рушниць та інших знарядь полювання, предметів спекуляції тощо). Тобто адміністративне законодавство допускає конфіскацію лише конкретного майна: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, і грошей, одержаних у результаті вчинення такого правопорушення. Конфіскація предметів застосовується досить часто (предметів дрібної спекуляції, контрабанди, вогнепальної зброї тощо). Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Так, предмети контрабанди конфіскуються незалежно від того, встановлено їх власника чи ні. Не може застосовуватися конфіскація вогнепальної зброї, бойових припасів, інших знарядь полювання до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування. Конфіскація грошей допускається, наприклад, у разі вчинення правопорушень у сфері підприємницької діяльності (дрібна спекуляція, незаконна торговельна діяльність), азартних іграх тощо. Конфіскації в зазначених випадках підлягають одержаний незаконно прибуток або ставки у грі [6, 46].

Згідно з митним законодавством України (ст.322 Митного кодексу) конфіскація є одним із видів стягнення за порушення митних правил. При застосуванні конфіскації примусово вилучаються і безоплатно передаються у власність держави безпосередні предмети порушення митних правил, товари зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувались для приховування вказаних предметів від митного контролю, а також транспортні засоби, які використовувались для переміщення цих предметів через митний кордон України [7].

Конфіскація майна, як вид додаткового покарання, передбачена ст.59 КК України та полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого, і встановлюється тільки за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і тільки у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині цього Кодексу.

Проаналізувавши положення КК України, ми можемо виділити умови призначення (застосування) конфіскації майна та умови, за наявності яких це покарання не призначається.

Так, до умов призначення конфіскації майна можуть бути віднесені: вчинення особою тяжкого або особливо тяжкого злочину; злочин є корисливим; тільки на підставі обвинувального вироку суду; застосовується до певного суб'єкта (засуджений, повнолітній, власник майна); визначення обсягу (повна або часткова).

Умовами, за наявності яких конфіскація майна не призначається, є: вчинення злочину неповнолітнім (ст.98 КК); звільнення особи від відбування покарання з випробуванням (ст.75 КК); на підставі ст.69 КК; при звільненні особи від кримінальної відповідальності та покарання на підставах, передбачених КК України [8].

Конфіскацію майна як вид кримінального покарання в теорії кримінального права інколи називають загальною (тотальною) конфіскацією, і саме до цього покарання більше всього нарікань з боку науковців. Загальна (тотальна) конфіскація майна вже не відповідає сучасним засадам кримінально-правової політики щодо гуманізації покарання та подальшої диференціації кримінальної відповідальності шляхом надання їй більшої попереджувальної спрямованості. Законодавча регламентація конфіскації майна повинна здійснюватись тільки в площині вирішення завдань кримінального законодавства і в жодному разі не може розглядатися як засіб перерозподілу власності (одним зі способів якого могла б бути саме конфіскація всього майна засудженого незалежно від законності його придбання), адже це підриває сформовані в Україні ринкові відносини.

Крім того, процеси глобалізації, формування загального правового поля, що відбуваються в сучасному світі, вимагають подальшого співробітництва держав у сфері протистояння злочинам міжнародного характеру, приведення законодавства України у відповідність із міжнародними конвенціями, підписаними нашою державою. Це актуалізує подальше

узгодження приписів українського законодавця про конфіскацію майна із положеннями міжнародного конвенційного права.

Поряд із загальною конфіскацією як видом додаткового покарання в теорії кримінального права виділяють ще й спеціальну конфіскацію, яка полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави знярядь злочину, що належать обвинуваченому, а також грошей, цінностей, інших речей, нажитих злочинним шляхом.

Спеціальна конфіскація, як правовий засіб вирішення питання про речові докази, регламентується як ст.81 КПК України, так і низкою норм КК України. Так, у деяких статтях Особливої частини КК України протягом останніх років з'явилися приписи, якими прямо передбачається застосування конфіскації конкретно визначеного в цих статтях майна, конфіскація якого не завжди можлива на підставі ст.81 КПК України. Зокрема, про таку конфіскацію йдеться в ст.ст.176, 177, 201, 203<sup>1</sup>, 204, 208, 209, 216, 229, 240, 244, 246, 248, 249, 300, 301, 305, 306, 332, 334, 361 – 362, 363<sup>1</sup> КК України. Наприклад, ст.201 КК України передбачає обов'язкову конфіскацію предметів контрабанди, а ст.208 КК України – конфіскацію валютних цінностей, які перебувають на незаконно відкритих за межами України валютних рахунках тощо. Положення зазначених статей не повністю узгоджуються з вимогами ст.59 КК, оскільки ними нерідко передбачається конфіскація майна незалежно від того, чи належить воно засудженому, а так само незалежно від того, є вчинений злочин корисливим і чи належить він до числа тяжких і особливо тяжких.

Таким чином, правова регламентація в КК спеціальної конфіскації є недосконалою. Порядок із закріпленням її в конкретних нормах Особливої частини КК спеціальна конфіскація має бути, на наш погляд, передбачена і в його Загальній частині, що відповідало б логічним підставам побудови КК, співвідношення його Загальної та Особливої частин. До речі, задля вирішення вказаних кримінально-правових проблем Міністерством юстиції України був розроблений та поданий до Верховної Ради України проект Закону України „Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо вдосконалення процедур здійснення конфіскації” (реєстраційний № 3642 від 22.01.2009 року), яким пропонувалось доповнити Загальну частину Кримінального кодексу України новим розділом XIV-I „Спеціальна конфіскація”, але даний законопроект було відкликано 11 березня 2010 року [9].

Таким чином, конфіскація полягає в позбавленні права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинене правопорушення у випадках, встановлених законом. Конфіскація майна за законодавством України може застосовуватись як: 1) вид додаткового покарання; 2) вид адміністративного стягнення; 3) вид стягнення за порушення митних правил; 4) правовий засіб вирішення питання про речові докази.

Провівши дослідження деяких аспектів злочину, передбаченого ст.388 КК України, ми можемо зробити висновок, що вірне визначення предмета такого злочину, тобто незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт, або яке описано чи підлягає конфіскації, призводить до правильної кваліфікації цих злочинів проти правосуддя.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності: Закон України від 22 травня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi->
2. Порядок накладення арешту на цінні папери: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 1999 року № 1744 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1744-99-%EF>.
3. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон від 21 грудня 2000 року (з наступними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2181-14>.
4. Порядок державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них

транспортних засобів та мопедів: Постанова Кабінету Міністрів України від 07 вересня 1998 року (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 року № 1371) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1371-2009-%EF&key=dCCMfOm7xBWMAZBEZiTuFSn9HI4R2s80msh8Ie6>.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств: Закон України від 17 листопада 2009 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1720-17&key=dCCMfOm7xBWMAZBEZiTuFSn9HI4R2s80msh8Ie6>.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін.; – 2-ге вид. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 655 с.
7. Митний кодекс України від 11 липня 2002 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15>.
8. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
9. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо вдосконалення процедур здійснення конфіскації: Проект Закону України від 22 січня 2009 року, реєстраційний № 3642 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb\\_n/webproc4\\_1?id=&pf3511=34239](http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=34239).

УДК 343.224.1: [316:159.9]

## **ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Єремій Г.О., аспірант

*Запорізький національний університет*

У статті досліджуються питання гуманізації кримінальної відповідальності неповнолітніх крізь призму соціально-психологічного аспекту. Автор зазначає, що в останній час в Україні було зроблено значні кроки на шляху гуманізації кримінальної відповідальності неповнолітніх, а також визначає подальший напрямок цього процесу.

*Ключові слова:* кримінальна відповідальність неповнолітніх, звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх, гуманізація, соціально-психологічний аспект.

Єремій А.А. ГУМАНИЗАЦИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ / Запорожский национальный университет, Украина  
В данной статье исследуются вопросы гуманизации уголовной ответственности несовершеннолетних через призму социально-психологического аспекта. Автор отмечает, что в последнее время в Украине были сделаны значительные шаги на пути гуманизации уголовной ответственности несовершеннолетних, а также определяет дальнейшее направление этого процесса.

*Ключевые слова:* уголовная ответственность несовершеннолетних, освобождение от уголовной ответственности несовершеннолетних, гуманизация, социальное-психологический аспект.

Eremey G.A. HUMANIZING OF CRIMINAL RESPONSIBILITY OF MINORS: SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ASPECT / Zaporizhzhya national university, Ukraine  
This article investigates the issues of humanization of criminal responsibility of minors through the prism of social - psychological aspects. The author notes that in recent years in Ukraine have made significant strides towards the humanization of criminal responsibility of minors, as well as determining the future direction of this process.

*Key words:* criminal responsibility of minors, release from the criminal responsibility of minors, humanizing, social-psychological aspect.